

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ОДНА З УМОВ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТІ

Постановка проблеми. Динаміка суспільних змін спричинила появу нового феномена – глобалізації. Сьогодні глобалізаційний світ знаходиться в пошуку відповідних цьому стану шляхів існування. Зокрема, освітянська сфера інтенсифікує інноваційні підходи як такі, що дозволяють реалізувати вимоги сучасної парадигми. Ці питання потребують методологічного обґрунтування, аналізу та систематизації існуючого досвіду застосування інновацій в навчальному процесі. На особливу увагу заслуговують ті галузі, в межах яких відбувається підготовка майбутніх педагогів. Сьогодення вимагає реформування системи педагогічної освіти з тим, щоб забезпечити умови для появи викладача нової формації, який буде не ретранслятором певної суми знань, а творчою особистістю, яка відповідно зможе сформувати творчу особистість з того, кого вона навчає. Від виконання цього завдання буде значною мірою залежати швидкість економічних змін в країні, оскільки педагог забезпечує якісну підготовку фахівців для реалізації суспільних програм. Саме він стає носієм інноваційної культури організації навчального процесу, яка передбачає формування принципово нових освітянських цінностей. Тому в колі нашої уваги були питання аналізу особливостей організації інноваційної діяльності в інженерно-педагогічній освіті, яка в свою чергу забезпечує кадрами професійно-технічну сферу. Але на сьогодні в цьому напрямку залишаються не вирішеними більшість питань, серед яких, зокрема, і питання щодо відношення суб'єктів цієї галузі до інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз глобалізаційних процесів, які суттєво вплинули на розвиток сучасної освіти, знаходиться на передньому краї педагогічної науки (В. Астахова, К. Астахова, Б. Базилевич, І. Каленюк, В. Сизоненко, Є. Подольська, В. Овсянніков). Розуміння нової філософії освіти (С. Гончаренко, В. Кремень, О. Навроцький) сприяє пошуку відповідних шляхів її подальшого існування. Одним з найбільш ймовірних українські вчені вважають інноваційні підходи як такі, що сприяють реалізації творчої сутності особистості (І. Богданова, Л. Ващенко, І. Гавриш, Л. Даниленко, І. Дичківська, В. Докучаєва, О. Дубасенюк, В. Паламарчук, І. Підласий, А. Підласий, О. Шапран). Нормативні підвалини цих процесів знайшли відображення в Законі України „Про інноваційну діяльність”, „Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», Законі „Про наукову і науково-технічну експертизу”.

Постановка завдання. Мета статті – розглянути особливості розвитку освіти в глобалізаційних умовах та дослідити відношення педагогів до інноваційних процесів в інженерно-педагогічній освіті.

Виклад основного матеріалу. Злам століть традиційно супроводжується кардинальними суспільними змінами. Перетин XX та XXI - відзначається глобалізаційними процесами в економічній, політичній, культурній та інших сферах. В епіцентрі цих подій знаходиться і освіта, оскільки саме вона є одним з гарантів якісної реалізації суспільних програм щодо розвитку країни в разі забезпечення їх відповідно підготовленими кадрами.

В поняття глобалізації в різні часи вкладався різний сенс. Так, у 60-70 роках XX століття з'являються концепції «глобальної соціології» (В. Мур), «світового суспільства» (Дж. Бартон), «всесвітнього глобального села» (Х-М. Мак-Люен), на яке перетворилась

планета Земля внаслідок появи мобільної комунікації [1, 2, 3]. Але фундаментальні наукові дослідження глобалізації як суспільного явища розпочались з 1983 року після виходу в світ робіт американського вченого Р. Робертсона. Згідно сучасних підходів - глобалізація (франц. global – всесвітній, загальний; від лат. Globus – куля) характеризує „ситуації змін всіх сторін життя суспільства під впливом загальносвітової тенденції до взаємозалежності і відкритості” [3, с.226]. Вважається, що вона виникла в результаті глобальних тенденцій розвитку, в основі яких „інтенсифікація інтернаціональних фінансових потоків, формування транснаціональної економіки, формування сфери транснаціональної політики, усвідомлення глобальних проблем сучасності” [2, с.83].

В освіті ці процеси відбуваються на теренах світового освітянського простору, який включає „сукупність всіх освітянських і виховних закладів, науково-педагогічних центрів, урядів і суспільних організацій з освіти ... в глобальному масштабі” [4, с.3]. Як вважає М. Кларін, за цих умов навчання відбувається в світлі глобальних освітянських тенденцій, які отримали назву ”мегатенденцій” [5, с.3].

Вітчизняні вчені приєдналися до глобалістичного дискурсу дещо пізніше від західних колег, що певною мірою пояснює відсутність поняття ”глобалізація” в більшості сучасних спеціалізованих словників та довідникових джерел. Але, розуміючи те, що становлення України як суверенної держави зробило її відкритою до глобалізаційних впливів, українські вчені активізували свої дослідження в цьому напрямку з тим, щоб в першу чергу визначитись з особливостями розвитку освіти в новому середовищі. Так О. Навроцький стверджує, що вища освіта „піддана культурній глобалізації, імперативи якої поряд з внутрішніми протиріччями стимулюють її еволюцію” [6, с.80]. При цьому він наголошує на інноваційному розвитку освітянських процесів за такими напрямками, як індивідуалізація, спрямованість навчального процесу та інтеграція вищої школи України в міжнародний освітній простір. Цієї ж думки додержується і К. Астахова, яка теж вказує як на необхідність розвитку нових моделей міжнародного співробітництва в освіті, так і на завдання по перетворенню кожної людини в творчу особистість [7, с.34]. Як вважає В.Сизоненко для цього необхідно створення відповідного середовища та формування „інтелектуального капіталу з використанням інноваційних систем” [8, с.32]. До такого ж висновку приходять і Є. Подольська, яка пов’язує майбутнє освіти з творчим, інноваційним характером [9, с.52]. Підтримуючи таку позицію, В. Овсянніков наголошує на необхідності переходу освіти на інноваційне навчання, оскільки саме воно „стимулює внесення змін в існуючу культуру і соціальне середовище” [10, с.19].

Таким чином, проведений аналіз літератури дозволив визначити, що генеральним напрямком розвитку вітчизняної освіти в глобалізаційних умовах більшість вчених визнає інноваційні підходи. Такі висновки збігаються з результатами досліджень вчених як з дальнього (Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Н. Дікінсон, М. Майлз, А. Ніколс, А.Хаберман), так і з ближнього (Л. Подимова, В. Полонський, В. Сластьонін, Н. Юсуфбекова) зарубіжжя. Символічно, що ”Національна доктрина розвитку освіти”, визначаючи глобалізаційні процеси як підставу пріоритетного розвитку освіти і науки, починається з констатації того, що в Україні „повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти” [11, с.2] і закінчується очікуванням того, що в разі виконання програми даного документа, відбудеться перехід „до нового типу гуманістично-інноваційної освіти” [11, с.8].

Проведений нами подальший аналіз літератури [12, 13, 14, 15,] показав, що суспільні процеси виступають каталізатором парадигмальних змін в освіті. Під

педагогічною парадигмою (грецьк. *paradeigma* – приклад, взірець) розуміється „сукупність теоретичних, методологічних та інших установок, що прийняті науковою педагогічною спільнотою на кожному етапі розвитку педагогіки, якими керуються в якості зразка (моделі, стандарту) при вирішенні педагогічних проблем” [16, с.263-264]. Багатовимірність глобалізації, яка розглядається і як модернізація, і як диференціація, і як раціоналізація знаходить свій відбиток в поліпарадигмальності педагогічної реальності, яку В. Краєвський називає „парадом парадигм”, оскільки сьогодні виділяють „формувальну і гуманістичну, особистісну і духовно орієнтовану, науково-технократичну, гуманітарну і езотеричну, авторитарну, маніпулятивну і підтримуючу, традиційно-формувальну, традиційно-розвивальну, традиціоналістську, раціоналістську і гуманістичну, духовну і світську, педагогічну, адрогогічну, акмеологічну і комунікативну та інші” [13, с.21]. Але навіть при існуючому розмаїтті парадигм їх представники єдині в тому, що кожна з них базується на підвалинах антропоцентризму, які передбачають створення умов для реалізації творчого потенціалу особистості. Як вважає Е. Бондаревська, за таких умов „зростає роль парадигмального підходу як методологічного регулятора інноваційної діяльності” [15, с.10]. Ми додержуємось тієї думки, що сучасна парадигма є гуманістичною і повинна реалізовуватись на засадах інноваційності, як таких, що стимулюють нововведення в освіті, які забезпечують підготовку особистості до динамічних змін в соціумі через розвиток її творчих здібностей.

Слід зазначити, що вітчизняна педагогічна наука порівняно недавно стала активно досліджувати інноваційні процеси. Так серед основних етапів інноваційного руху в нашій освіті виділяють наступні [17, 18]:

1. Інкубаційний (лабораторний) період (70-88 рр. XX ст.). В цей час дістала активного розвитку педагогіка співробітництва, в рамках якої в практику педагогічної діяльності було поширено досвід педагогів-новаторів.

2. Період набуття інноваціями самостійного характеру (80-90 рр. XXст.).

- 3.Період широко розповсюдження інновацій (з 1990 рр. XX ст.).

На заході ці процеси активізувались з 1978 року, коли у доповіді Римському клубу групою вчених було запропоновано поняття «інноваційне навчання» в протиставі традиційному. Подальший розвиток педагогічної науки та практики в цьому напрямку спричинив до появи при ЮНЕСКО спеціалізованого центру з педагогічних інновацій, в межах якого став видаватись журнал «Інформація та інновація в освіті». На тлі цього поширились інноваційні процеси в закордонній педагогіці. Гальмування вітчизняної освіти сьогодні активно надолужується нашими вченими [17, 18, 19, 20].

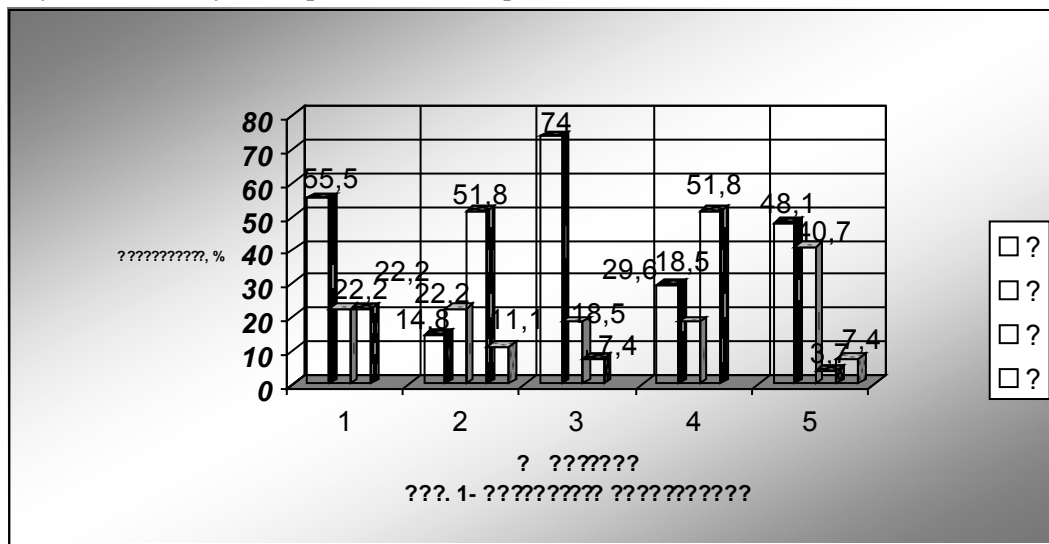
Інноваційні процеси в інженерно-педагогічній освіті обумовлені необхідністю вирішення суперечності між існуючим рівнем підготовки майбутніх фахівців цієї галузі та запитами суспільної практики щодо їх підготовки. Адже майбутній інженер-педагог причетний до підготовки робітничих кадрів. Значною мірою виконання цього завдання визначається рівнем готовності професорсько-викладацького складу до реалізації інновацій в процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів. Тому ці питання стали основою подальшої дослідницької роботи.

Експериментальна частина. Експериментальною базою нашого дослідження стала Українська інженерно-педагогічна академія як провідний заклад інженерно-педагогічної освіти. Робота проводилась на двох кафедрах: кафедрі педагогіки та методики професійного навчання і кафедрі креативної педагогіки та інтелектуальної власності. Методом дослідження було обрано анкетування, яким було охоплено 27 чоловік, більшість з яких

(81%) складали провідні викладачі цих кафедр. Респондентам були запропоновані наступні питання:

1. Чи згодні Ви з твердженням, що втілення інноваційних підходів позитивно вплине на розвиток інженерно-педагогічної освіти?
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) Ваш варіант.
2. На Ваш погляд, втілення інноваційних технологій визначається:
 - а) педагогічною модою;
 - б) вимогами керівництва;
 - в) вимогами конкурентної боротьби за залучення до навчального закладу студентів;
 - г) Ваш варіант.
3. Чи використовуєте Ви інновації в педагогічній діяльності?
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) Ваш варіант.
4. Які умови, на Ваш погляд, будуть сприяти більш широкому втіленню інновацій в інженерно-педагогічну освіту?
 - а) зменшення норми навчального навантаження;
 - б) отримання додаткової зарплати;
 - в) створення курсів по навчанню педагогів інноваціям в освіті;
 - г) Ваш варіант.
5. Чи цікавитесь Ви інформацією з педагогічних інновацій?
 - а) так, активно слідкую за публікаціями;
 - б) спеціально - ні;
 - в) мене ця тема не цікавить;
 - г) Ваш варіант.

Результати анкетування представлено на рис. 1.

Аналіз результатів дослідження показав, що біля половини респондентів (55,5%)

вважають, що інновації позитивно вплинуть на розвиток інженерно-педагогічної освіти в сучасних умовах. Водночас 22, 2% - не бачать в них сенсу, а решта має на цей рахунок свій особистий погляд. При з'ясуванні причин, що сприяють втіленню інноваційних технологій в педагогічний процес більшість педагогів (51,8%) відзначили як основну - конкурентну боротьбу за залучення до навчального закладу студентів; 22,2% - пов'язують ці процеси з впливом керівництва навчального закладу, а 14,8% – скептично ставляться до них, вважаючи їх не чим іншим, як педагогічною модою. Але, не дивлячись на достатньо неоднозначне відношення до інновацій в інженерно-педагогічній освіті, 74% респондентів засвідчили, що застосовують їх в своїй діяльності. Категорично негативно до них відносяться 18,5% опитуваних, а 7,4% - вказали, що використовують такі підходи, але досить рідко. Аналіз результатів анкетування щодо умов, які б сприяли більш широкому втіленню інновацій в інженерно-педагогічну освіту, показав наступне: 51,8% респондентів виступають за створення відповідних курсів, де вони могли б поглибити свої знання; 29,6% - один з шляхів пов'язують зі зменшенням норми навчального навантаження, а 18,5% - наголошують на каналі отримання додаткової зарплати. Але, не дивлячись на суперечливі відповіді, було виявлено безумовний інтерес до педагогічних інновацій. Так, відповідаючи на питання щодо того, чи цікавляться педагоги інформацією з цього приводу, 48,1% з опитуваних відмітили, що активно слідкують за публікаціями, 40,7% вказали, що спеціально цим питанням не цікавляться (але, як показало додаткове опитування, в разі появи її в колі уваги, з цікавістю вивчають). Лише 3,7% респондентів цю інформацію обминають, а 7,4% - надали свій варіант відповіді.

Виявлена суперечливість отриманих результатів потребує подальшого спеціального вивчення і буде знаходитись в межах нашої роботи.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. Розглянуто специфіку сучасного розвитку освіти в глобалізаційних умовах та виявлено шляхи її подальшого розвитку.
2. Проведено дослідницьку роботу з визначення відношення педагогів до інноваційних процесів в інженерно-педагогічній освіті.
3. Дані дослідницької роботи щодо необхідності організації навчання з метою опанування інноваційними підходами в освіті стають підставою для подальшої роботи щодо розробки відповідного центру педагогічних інновацій в інженерно-педагогічній освіті, який може стати однією з важливих складових управління якістю підготовки інженерно-педагогічних кадрів.

Література

1. Курок І.С. Творчість та інноваційність у контексті науки доби глобалізації: Автореф. дис ... к.філос.н.: 09.00.02 /Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2008. – 19с.
2. Соціологічна енциклопедія /Укладач В.Г. Городяненко. – К.: Академвидав, 2008. – 456с. (Серія "Енциклопедія ерудита").
3. Социология: Энциклопедия /Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. – М.: Книжный дом, 2003. – 1312с. (Мир энциклопедии).
4. Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже XX и XXI вв. //Педагогика. – 2002. - №10. - С.3-14.
5. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования

- игры и дискуссии (анализ зарубежного опыта). – Рига: НПЦ "Эксперимент", 1988. – 180с.
6. Навроцкий А.И. Инновационное целеполагание и задачи реформирования высшей школы Украины //Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. - Серія: Філософія. - Харків, 2008.- №792. - С.80-84.
 7. Астахова Е.В. Глобализация. Образование. Вызовы времени. Поиск оптимального сочетания //Вчені записки Харківського гуманітарного університету „Народна українська академія”. - Харків: Вид-во НУА, 2006. - С.27-39.
 8. Сизоненко В. Політика і стратегія інноваційного розвитку України: євроінтеграційний аспект //Вища школа. - 2008. - №6. – С.29-36.
 9. Подольська Є. Освіта в контексті глобалізації: напрямки та механізми реалізації реформ в Україні //Вища освіта. - 2007. - №1. - С.48-55.
 10. Овсянников В. Глобальные изменения образовательных систем и инновационное обучение //Новий колегіум. - 2007.- №1. – С.19-20.
 11. Національна доктрина розвитку освіти //Професійно-технічна освіта. -2002. - №3. -С. 2-8.
 12. Коршунова Н.Л. Понятие парадигмы: в лабиринтах поиска // Педагогика.- 2006. - №8. - С. 11-20.
 13. Краевский В.В. Парад парадигм (послесловие к статье Н.Л. Коршуновой) // Педагогика. - 2006. - №8. - С.20-24.
 14. Агапова Н.Г. Парадигмальные ориентации современного образования в контексте философии культуры: оппозиции, различия, системно-структурные связи //Вопросы культурологии. – 2008. - №6. – С.40-42.
 15. Бондаревская Е.В. Парадигма как методологический регулятив педагогической науки и инновационной практики //Педагогика. - 2007. - №6. - С.3-10.
 16. Словарь-справочник по педагогике / Авт.-сост. В.А. Мижериков; Под общ. ред. П.И. Пидкасистого. – М.: ТЦ «Сфера», 2004. – 448с.
 17. Шапран О.І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів: Монографія. – П.-Хм.: Вид-во С.В. Карпук, 2007. - 370с.
 18. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. - К.: Знання України, 2005. – Т.1. – 420с.
 19. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій: Автореф. дис. ... д. пед. н.: 13.00.04 /Інститут педагогіки АПН України. - К., 2003. - 41с.
 20. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: Автореф. дис. ... д. пед. н.: 13.00.04 /Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. - 46с.

Штефан Л.В.

Глобалізація як одна з умов інтенсифікації інноваційних процесів в освіті

Розглянуто особливості розвитку сучасної освіти в умовах глобалізації. Обґрунтовано зв'язок глобалізаційних процесів з парадигмальними підходами та визначено шляхи розвитку освіти в нових умовах. Проведено дослідницьку роботу по визначенню

відношення педагогів до інноваційних процесів в інженерно-педагогічній освіті.

Ключові слова: глобалізація, інновація, інноваційне навчання, інженерно-педагогічна освіта, освіта, парадигма.

Штефан Л.В.

Глобализация как одно из условий интенсификации инновационных процессов в образовании

Рассмотрены особенности развития современного образования в условиях глобализации. Обоснована связь глобализационных процессов с парадигмальными подходами и определены пути развития образования в новых условиях. Проведено исследовательскую работу по определению отношения к инновационным процессам в инженерно-педагогическом образовании.

Ключевые слова: глобализация, инновация, инновационное обучение, инженерно-педагогическое образование, образование, парадигма.

L. Shtefan

Globalization as a Condition of Intensification of Innovative Processes in Education

The peculiarities of modern education development under conditions of globalization are considered. The connection of globalization processes with paradigm approaches is proved, ways of education development under new conditions are defined. A research work is conducted in defining teachers' attitude to innovative processes in engineering pedagogical education.

Keywords: globalization, innovation, innovative teaching, engineering-pedagogical education, education, paradigm.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2008р.